

Menjava vlade v Grčiji – primer mirne menjave politične elite na nemirnem Balkanu

Uvod

Helenska republika sodi med najstabilnejše dežele na sicer sila nemirnem Balkanu. Ne glede na velike polarizacije na grški politični sceni je ta dežela od leta 1974, ko je tam padla fašistična vojaška hunta, ohranila zavidanja vredno visoko stopnjo politične in socialne stabilnosti, k čemur so volitve lanskega oktobra še dodatno prispevale.

V skoraj dveh desetletjih demokratičnega političnega razvoja je Grčija vstopila v Evropsko skupnost, pozneje Evropsko unijo, naklonjenost te grupacije pa si je pridobila bolj s političnim razvojem kot s pravo ekonomsko sposobnostjo za članstvo.

Od leta 1981, ko je postala polnopravna članica Evropske skupnosti, je bilo v tej deželi pet splošnih in parlamentarnih volitev. Po plazoviti zmagi vsegrškega socialističnega gibanja Pasok leta 1981, ki je takrat prevzel oblast od meščanske Nove demokracije, so vse nadaljnje volitve pokazale rahel trend izgubljanja socialističnega vpliva v grškem volilnem telesu. Tako je na dveh izrednih parlamentarnih volitvah leta 1989 socialistični Pasok izgubil absolutno večino, opozicijska Nova demokracija pa je ni dobila. Vseeno pa se je Papandreujev Pasok leta 1990 umaknil z oblasti, saj si je politik Nove demokracije Konstantin Mitsotakis izposloval podporo nekega nedovisnega poslanca, kar je njegovi stranki dalo podporo skupaj 151 poslancev parlamenta, ki ima skupaj 300 poslancev.

Proporcionalni volilni sistem, ki je bil sprejet z volilnim zakonom leta 1975, je bil predvsem izraz odklonilnega odnosa grškega političnega establišmenta do različnih majavih koalicij, ki so v grški politiki pred letom 1967 zamajale politično stabilnost, ki je izzvala padec demokratične oblasti in državni udar grških polkovnikov.

Poznejši popravki volilnega zakona so dodatno okrepili vlogo največje stranke, kar je pred letošnjimi volitvami skoraj izključno favoriziralo zmago ene stranke brez obveznosti koaliranja z manjšimi. Tako je Grčija ena redkih zahodnoevropskih držav, kjer volilni sistem omogoča vlado samo ene stranke, prav tako pa tudi sorazmerno gladko menjavo vlade brez nevarnosti dolgotrajnih koalicijskih pogajanj, ki bi ogrozila politično stabilnost. Relativna posebnost grške politične scene je prav gotovo tudi sorazmerno enostavna polarizacija političnega življenja: v grobem gre za eno veliko levo (Pasok) in eno desnosredinsko (Nova demokracija) stranko. Od manjših strank so omembe vredne levičarske, desne in nacionalistične pa so obrobje.

* Drago Flis, publicist v Ljubljani.

Stranka Pasok, ki je Grčijo vodila praktično vsa osemdeseta leta, se je na oblasti obrabila s številnimi aferami, med katerimi je najpomembnejša afera Koskotas. S to afero naj bi vladajoča stranka poneverila kakih 200 milijonov dolarjev, pomagal pa naj bi ji istoimenski bankir, ki pa je bil blizu Pasoku. Afera še ni popolnoma razčiščena, prav tako tudi ne vloga ministrskega predsednika Papandreuja, ki je odstopil med drugim tudi zaradi te zadeve, dasiravno ga je vrhovno sodišče pozneje oprostilo obveznosti, da stopi pred sodišče. Zanimivo, da afera Koskotas v predvolilni kampanji leta 1993 ni več igrala pomembne vloge, dasiravno je v bistvu ostala nerazčiščena. Očitno je volilno telo vladajoči stranki afero oprostilo ali vsaj začasno pozabilo. Konkreten povod za sklic izrednih parlamentarnih volitev leta 1993 je bila izguba vladne absolutne večine. Iz vladajoče Nove demokracije premiera Mitsotakisa je namreč izstopil poslanec Katsikis, zato je premier oklical izredne volitve, čeprav so bile predvidene šele za letos.

K eroziji vladajoče stranke je prispeval tudi spor med Mitsotakisom in njegovim prejšnjim sodelavcem in zunanjim ministrom Antonisom Samarasom. Slednji se je potem skušal oblikovati proti svojemu nekdanjemu mentorju predvsem v zadevi Makedonija oziroma Skopje, kot to državo imenujejo v Atenah.¹ Samaras je namreč že pred volitvami trdil, da premier v zadevi popušča in da je pravzaprav njegova neaktivnost kriva, da Grčija ni mogla uveljaviti svojega stališča do Makedonije, ki je bilo vseskozi odklonilno.² Mitsotakisovo kompromisarstvo naj bi bilo po Samarasovem mnenju krivo za sprejem Makedonije v OZN, seveda pod imenom FYROM. Mitsotakisova vlada se je namreč na diplomatski ravni na sedežu Združenih narodov pogajala s skopsko vlado o znosi rešitvi tega problema. Samaras meni, da je Mitsotakisov odnos pravzaprav utrl pot mednarodnemu priznanju Makedonije pod njenim izvirnim imenom. Samaras, ki je izgubil položaj zunanjega ministra, je za jesenske volitve 1993 ustanovil svojo stranko Politična pomlad, s katero je prav do tedaj vladajoči Novi demokraciji odvzel odločilne glasove.

Poleg že omenjenega Pasoka voditelja Andreasa Papandreuja ter konservativne Nove demokracije Konstantina Mitsotakisa se je za volitve prijavilo še 26 drugih strank, od katerih pa sta imeli vsegrški vpliv le še dve, to je stranka levih in naprednih sil Sinaspizmos, ki jo je vodila Maria Demanaki, ter komunistična partija KKE – torej tradicionalni grški komunisti–emigranti v Vzhodni Evropi.

Tudi v Grčiji strankam, ki so na oblasti ali blizu nje, manjka trdnih opredelitev, še posebej pa se bojijo obveznosti, ki bi jim utegnile delati težave, če bi morda prišle na oblast. Tako je na primer socialistični Pasok tokrat nastopil zelo neideološko ali bolje rečeno pragmatično, dasiravno v obrambo širokih množic z geslom: »Smo proti razprodaji Grčije!« Socialisti so skušali nagovoriti nezadovoljstvo množic nad negativnimi posledicami grškega vstopa v Evropsko skupnost. Socialisti so tudi kapitalizirali nezadovoljstvo nad varčevalnimi ukrepi grške konservativne vlade, ki naj bi Grčijo pozneje vključili v evropski denarni sistem, kjer Grčija zaradi prešibke drahme še ni članica.³

Mitsotakisova zasnova gospodarskega razvoja je bila predvsem monetaristična

¹ Athens News, 7. 10. 93.

² Borders Symbols Stability, Issues relating to the recognition of the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Citizens Movement, Athens 93.

³ On the Track of Recovery, Foreign Services department–Athens.

ali vsaj liberalna, saj je gospodarstvo skušal prenoviti na način svobodnega trga brez večjega vmešavanja oziroma pokroviteljstva države nad gospodarskimi procesi. Predvsem je skušal zmanjšati inflacijo, ki je ena najvišjih v Evropski uniji, kar se mu je v določeni meri tudi posrečilo.⁴ Zmanjšanje inflacije je Mitsotakis v svoji kampanji predstavljal za enega največjih uspehov svoje vladavine. Poudarjal pa je tudi odprodajo državnih podjetij, kar je državo razbremenilo bremena javno plačanih uslužbencev za 45.000.⁵ Znano je bilo, da se Pasok zavzema za ponovno podržavljenje nekaterih podjetij, čeprav bistveno manj, kot je to storil leta 1981. Poleg tega je bila socialistična predvolilna kampanja tudi bistveno previdnejša, kar zadeva konkretne obveznosti do šibkejših slojev prebivalstva.

Stranka sredinske usmeritve Politična pomlad vsebinsko ni veliko prispevala, ker je nastala okoli ene osebnosti, torej nekdanjega zunanjega ministra Samarasa, se ni mogla programsko oblikovati. Zato so bila njena politična stališča pretežno negativistična in to le proti napakam premiera Mitsotakisa.

Določena pomembnost grške politične scene je sorazmerno razvejana leвица. Poleg dominantne leve stranke Pasok, ki bi, vsaj kar zadeva predvolilno kampanjo, približno ustrezala severnoevropski socialni demokraciji, sta od Pasoka še bolj levo dve stranki: Sinaspizmos in KKE. Prva skuša nadaljevati sicer že nekoliko pozabljen evrokomunizem, gre torej za nekdanjo Komunistično partijo za domovino – čeprav generacijsko pomlajeno. Stranko vodi mlada političarka Maria Demanaki, vključuje pa tudi feministično gibanje. Druga levičarska stranka je Komunistična partija za tujino – KKE, katere člani se imajo za »prave« komuniste, v bistvu pa gre za potomce nekdanjih grških emigrantov v Vzhodni Evropi, kamor so prebegnili po državljanski vojni.⁶ Nekaj svežih tonov je strankini kampanji skušala dati nova generalna sekretarka Aleka Papariga.⁷

Izidi volitev

Večina sicer različnih javnomnenjskih raziskav je že pred volitvami napovedovala zmago socialistov, torej spremembo vlade. Raziskovalci, ki so napovedovali zmago socialističnega voditelja Papandreuja, se niso motili. Rezultati so bili taki:

Stranka	Delež oddanih glasov	Število parl. sedežev
Pasok	46,88	170
Nova domkracija	39,30	110
Politična pomlad	4,87	10
KKE (komunisti)	4,54	9
Sinaspizmos (leva koalicija)	2,94	–

V 300-članskem parlamentu ima torej Papandreujev Pasok absolutno večino, samo na volitvah leta 1981 je ta stranka dobila še več poslancev v parlamentu. Tako Andreas Papandreu v prihodnje ne bo imel nobenih težav pri vladanju, saj s tako večino razpolaga le malokateri šef vlade v Zahodni Evropi. Očitno je osebni položaj tega voditelja ne glede na številne in slikovite zasebne afere podoben

⁴ Sklepni predvolilni govor, Atene 8. 10. 93.

⁵ Prav tam, str. 4.

⁶ Glavnina odšla po koncu grške državljanske vojne 1949.

⁷ Predsednik stranke je še vedno Harilaos Florakis, ki je leta 1944 snel nemško okupacijsko zastavo z Akropole.

nacionalni svetinji. Politik se v tako polarizirani, čeprav stabilni družbi, kot je grška, po izgubi oblasti le redko vrne na krmilo. Papandreujev položaj je bil tudi po izgubi oblasti leta 1989 tako močan, da ga je stranka leta 1990 tudi v opoziciji ponovno izvolila za voditelja. Opozicija, s katero se Papandreu sooča, je šibka in razcepljena. Seveda ostaja najpomembnejša opozicijska stranka Nova demokracija, ki ima 110 poslancev. Po izgubljenih volitvah je zašla v krizo voditeljstva. Prejšnjega voditelja Mitsotakisa je zamenjal Miltiades Evert.⁸

Druga najpomembnejša opozicijska stranka je Politična pomlad nekdanjega zunanjega ministra Samarasa. Ta stranka ni koketirala z levico, saj je od tam niso vabili, glasove je lahko vzela samo Novi demokraciji. Seveda pa ji kot tretji najpomembnejši, toda manjši stranki, volilni zakon ni bil naklonjen. Njenih deset poslancev pomeni nekajkrat manj poslanskih sedežev za Novo demokracijo. Samaras je z imenom stranke hotel povedati, da njegov čas šele prihaja. Vsekakor pa bo njegova stranka v prihodnje skušala dobiti vlogo jezička na tehtnici, seveda če bi se po naključju vsula Pasokova absolutna večina. Določeno vlogo utegne igrati tudi pri majskih volitvah predsednika republike, saj Konstantinu Karamanlisu poteče mandat. Za izvolitev predsednika pa je po grški ustavi potrebna dvotretjinska večina. Če bi se za ta položaj odločil kandidirati sedanjí premier Papandreu, bi potreboval tudi glasove drugih strank.

V opoziciji je tudi Komunistična partija za tujino – KKE, ki je presegla parlamentarni prag, torej 3 odstotke oddanih glasov. Ta stranka ima na volitvah približno enak odstotek glasov, ki jih oddajajo specifični sloji prebivalstva, zlasti tisti družinsko povezani z nekdanjo grško emigracijo v Vzhodni Evropi, ki pa ji je bila povečini dovoljena vrnitev.

Edina od petih večjih strank, ki ji ni uspelo prestopiti parlamentarnega praga, ki v Grčiji znaša 3 odstotke oddanih glasov, je stranka Sinaspizmos, torej nekomunistična levica. Kar zadeva komunistično gibanje v Grčiji, kolikor ga je še ostalo, te volitve pomenijo konec njegovega evrokomunističnega krila in prevlado ortodoksnega krila oziroma starokomunistične stranke. Poraz stranke Marije Demanaki prav gotovo pomeni tudi poraz za feministično gibanje, ki v patriarhalni družbi, kot je grška, očitno ne more računati na širšo podporo.

Posledice rezultatov volitev za odnose s sosednjimi državami

Zunanja politika se skozi volitve v Grčiji zrcali le skozi odnose do sosednjih držav in do Evropske unije. Ena ključnih tem predvolilnega boja je bila »skopska« Makedonija. Razen malih levih strank so glavne kar tekmoval v negativističnem stališču do nove države na grških severnih mejah. Posebej ostro je Makedonijo napadel Pasok, ki je hotel biti še bolj nacionalističen od prej vladajoče Nove demokracije. Pasok je volilnemu telesu očitno uspel dopovedovati, da je le Mitsotakisova vlada kriva za vsa »ponižanja«, ki jih je Grčija doživela v odnosu do Makedonije. Seveda pa je ravno tako nepopustljiva politika prejšnje grške vlade komaj dopuščala tako domnevo.⁹

Vsekakor pa je Papandreujev predvolilni štab spoznal in izbral eksplozivnost makedonskega vprašanja za domače namene. Dokazal je volilstvu, da je za de

⁸ K. Mitsotakis, odstopna izjava Zappeion Palace, Atene 10. 10. 93.

⁹ Borders Symbols Stability, The Citizensk Movement.

facto priznanje Makedonije kriva popustljivost Mitsotakisove vlade, ki pa priznanja ni mogla preprečiti.

Mednarodno priznanje Makedonije je narekovala realnost mednarodnih odnosov, nikakor pa to ni bilo odvisno od stranke, ki je bila takrat na oblasti. Papandreujev štab je izrabil dejstvo, da je do vstopa Makedonije v OZN prišlo, še preden je Grčija glede zadeve začela popuščati. Kar zadeva grško priznanje, je Mitsotakisova vlada popuščala le v okviru zaupnih pogajanj med makedonskimi in grškimi predstavniki na sedežu Združenih narodov, ki so prinesla tudi sugestijo kompromisa: priznanje bi bilo mogoče le pod imenom FYROM (torej nekdanja jugoslovanska republika Makedonija),¹⁰ pod tem imenom je bila država tudi sprejeta v OZN. Seveda se je to zgodilo le zato, ker Mitsotakisova vlada kaj drugega ni mogla doseči. Seveda pa tudi med grškimi političnimi tekmeci ni mogoče pričakovati medsebojnega razumevanja za kontekst, v katerem se je kako politično dejanje zgodilo. Mitsotakisa je pač doletelo, da so med njegovo vladavino sprejeli Makedonijo v OZN, in zato je bil kriv. Vlogo Brutusa pa je prevzel ambiciozni nekdanji zunanji minister Samaras, ki je bil prej sicer Mitsotakisov politični ljubljenec, ki mu je mentor vsestransko politično dajal prednost, vendar pa ga je mentor odpustil spet zaradi Makedonije, saj je Samaras javnosti začel predstavljati, da je pravzaprav njegov mentor kriv za uveljavljanje Makedonije.

Samaras je javnosti razkrival podrobnosti dopisovanja s premierom glede »skopske« zadeve, pred volitvami pa je ustanovil še novo stranko: Politično pomlad. Stranka ni imela izdelanega političnega programa, glede na meščansko usmeritev njenega ustanovitelja pa seveda ni bilo računati, da bo glasove jemala levi. Žrtev razcepa v desnici je bila prav desnica sama. Nepotešeni »up« mladega dela stranke, ki je izstopil, je torej postal njen grobar.

Nastop socialistične vlade je seveda pomenil zaostritev vladnega stališča do »Skopja«. Papandreu je takoj po nastopu svoje vlade ustavil vsa pogajanja o grškem priznanju Makedonije pod njenim ali pa kakšnim »derivativom« tega imena. Novi premier je tudi nekajkrat ponovil teorijo, po kateri se je Nemčija kot najbolj vplivna članica EU prenagčila s priznanjem Slovenije in Hrvaške in tako prispevala k nadaljnjemu zapletanju na Balkanu.

Vrhunec grške kampanje znotraj EU pa je bila nemara ognjevit izjava grškega ministra za evropske zadeve, po kateri ima Nemčija »živalsko moč in pamet otroka«, za kar se je Pangalos Nemčiji pozneje opravičil.¹¹ Seveda morda ostaja grško prepričanje, da je tudi priznanje Makedonije nekako od zadaj izposlovala Nemčija, čeprav je bila odločenost večine v EU glede Makedonije bolj izrazita kot v slovenskem in hrvaškem primeru.

Grčiji se preprosto ni posrečilo prepričati dvanajsterice o svoji resnici, saj so bili ministri že nekoliko utrjeni od zadeve Makedonija. Ob tem so nemara za kratek čas spregledali načelo konsenzualnega odločanja o najpomembnejših vprašanjih. Vendar to ni pomenilo razpada skupnosti. Glede priznanja Makedonije ni bilo spora med Nemčijo in Francijo ter Veliko Britanijo, saj so vse omenjene države skupaj priznale Makedonijo. Seveda se Grčija ni mogla odločiti za izstop iz skupnosti. Tako je bila v bistvu prisiljena sprejeti fait accompli zunanjepolitične večine v EU. Ključne države unije namreč niso hotele tvegati nadaljnjih konfliktov z Grčijo tudi med njenim predsednikovanjem unije. Tako so s priznanjem še pred grškim nastopom pravzaprav »pobegnile naprej« in se tako izognile trajnemu spo-

¹⁰ Former Yugoslav Republic of Macedonia.

¹¹ Le Monde, 13. 12. 93.

ru. Že prvi grški nastopi po prevzemu predsedstva EU s prvim januarjem 1994 so pokazali še dodatno metamorfozo grških stališč. Tako je tema tudi izgubila aktualnost.¹² Po zahodnoevropskem priznanju Papandreu Makedonijo javno vse manj omenja, dasiravno Atene republike na svojih severnih mejah še niso priznale, kar je vsekakor v nasprotju s politiko EU, ki je Grčija turnusno predseduje.

Na diplomatski ravni je grška vlada že sugerirala, da bi utegnila biti pripravljena na ponovno prevzeti stališča prejšnje Mitsotakisove vlade: tako je Grčija zdaj že pripravljena preklicati svoj veto na včlanitev Makedonije v proces KVSE, če bi Makedonija »s svoje zastave odstranila Verginino zvezdo, ki je grški antični simbol.«¹³

Pozneje je Andreas Papandreu celo namignil grški interes za ohranitev ozemeljske integritete »Skopja« – kot v Grčiji še vedno imenuje severno sosedo. Tako beograjska Politika prenaša Papandreujevo izjavo: »Naše stališče glede tveganja razdelitve te države je, da so verjetne hude posledice. Mi – to je zgodovinska ironija – imamo interes, da se ta država ne razdeli, saj bi to pomenilo balkansko vojno.«¹⁴ Papandreu je zdaj tudi že pripravljen na pogajanja v okviru Združenih narodov, »če makedonski predsednik Gligorov pokaže pripravljenost za kompromis glede grških zahtev: državni simboli, ustava in ime.«¹⁵

Sprememba politike nove grške vlade v politiko stare očitno izvira iz spoznanja, da bi se stalno pogrevanje zadeve tudi med grškim predsedovanjem EU, ki naj bi trajalo 6 mesecev, lahko negativno obrestovalo. Atene se zavedajo, da bi si z nepopustljivim stališčem lahko ogrozila tudi svojo siceršnjo balkansko vlogo, ki jo bo negovala še naprej: v EU naj bi bila razlagalka stanja na Balkanu, obenem pa zaradi svojih strateških interesov tudi tihi zagovornik ZRJ oziroma Srbije. Od tod tudi nove grške pobude glede Bosne in Hercegovine, ki vsaj na videz nimajo veliko skupnega z makedonsko politiko Aten.¹⁶

Seveda pa še naprej ostaja grška občutljivost do Makedonije. Tako se v Atenah bojijo, da bi Makedonija v prihodnosti morda zahtevala zase tudi ozemlje grške prefekture Makedonije – »vse do Olimpa.«¹⁷ Pri tem se sklicujejo na dokumente makedonske nacionalne stranke VMRO-DPMNE, ki goji tudi skrb za egejske Makedonce. Zagotovilo v makedonski ustavi, da republika nima ozemeljskih zahtev do sosednjih držav, grška stran odpravlja kot samo legalistično, ki pa ne spreminja bistva zgodovinskih zahtev. Zaradi realno izjemno majhnih možnosti neodvisne Makedonije je seveda težko razumeti bojazen Aten, da bi se Makedonija širila na njihov račun. Svoj strah Grčija krepi z argumentom, češ da je Makedonija grška in da je bila to vedno, kar naj bi predvsem dokazovala tamkajšnja arheologija. Dejstvo, ki ga nemara ni treba posebej dokazovati, pa je, da se je demografska struktura grških severnih provinc v minulih stoletjih in desetletjih spreminjala, saj je bil center grškega nacionalnega gibanja v preteklosti predvsem jug. Še do konca turškega imperija je bila na grškem severu obsežna slovanska makedonska manjšina.¹⁸ Interesi sosednjih držav in nadaljnja zgodovinska usoda ter sreča pa tej manjšini niso bili naklonjeni. Grčija je po svoji katastrofi v Mali Aziji leta 1922 severnogrško območje naselila s svojimi begunci zlasti iz okolice in

¹² Tiskovna konferenca B. Clinton, J. Delors, A. Papandreu, Bruselj 11. 1. 94, povzeto po CNN.

¹³ Politika, Beograd 11. 1. 94.

¹⁴ Prav tam, 14. 1. 94.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Sem sodita tudi Mitsotakisov obisk na Palah ter obisk Owana in Stoltenberga v Solunu in Atenah.

¹⁷ Citizens Movement, str. 6.

¹⁸ Članek v TiP, št. 4/79, str. 504–513.

mesta Smirna oziroma Izmir z egejske obale Male Azije. Z begunci niso imeli kam, poleg tega pa so želeli spremeniti demografsko strukturo tamkajšnjega mejnega območja.

Že tako okleščena makedonska manjšina pa je doživela še katastrofo v II. svetovni vojni in v poznejši grški državljanski vojni. Makedonci so se zlasti v državljanski vojni borili na napačni strani (seveda tudi s podporo iz nekdanje Jugoslavije). Poraz komunističnih sil je pomenil eksodus praktično vseh levičarjev, med njimi skoraj celotne makedonske skupnosti v Vzhodno Evropo. Grčijo so zapustili prostovoljno, še bolj pa pod pritiskom zmagovitih oblasti, ki so v okviru koncepcije hladne vojne preganjale vse, kar je imelo kakršen koli levičarski predznak. Tako je v severni Grčiji ostalo le nekaj makedonskih vasi južno od Bitole, okoli grškega kraja Florina. Točnih podatkov o trenutnem stanju makedonske manjšine ni na voljo iz razumljivih razlogov ne na grški ne na makedonski strani. Tudi skopska vlada nima podatkov, saj bi relativna majhnost makedonske manjšine lahko pomenila priznanje vsega, kar se je tej manjšini zgodilo. Dejstvo pa je bržkone, da gre za manjšino, ki je bila, zdaj pa gre le še za ostanke.

Tako imenovanim egejskim Makedoncem Grčija ni nikoli dovolila vrnitve, razen če so se pisno odrekli svojega makedonstva in morebitnih nepremičninskih zahtev. Pri tem so grške oblasti naredile kruto razliko med grškimi (ki so se lahko vrnili) in makedonskimi levičarji.

Problem je premoženjskopравни, dasiravno ga obe strani, posebej pa še grška, racionalizirata politično. Po načelih vračanja premoženja nekdanjih lastnikov bi morala Grčija teoretično vrniti Makedoncem zapuščena posestva (ki so med tem že generacije naseljene z Grki). V tem smislu je prav ceneno dokazovati, da v severni Grčiji nikoli ni živel nihče drug kot Grki. Po drugi strani pa tudi moti nekakšno fiktivno dokazovanje makedonske manjšine v severni Grčiji, ki je tam zaradi omenjenih krutih razlogov skoraj ni več, čeprav nekatere sile v Makedoniji dokazujejo drugače. Trenutno je za Skopje problem z ustavno odpovedjo ozemeljskim pretenzijam do sosed rešen, seveda pa ni jasno, ali je tako tudi za tiste egejske Makedonce in njihove potomce, ki so imeli nekoč posest v egejskem delu Makedonije in so jo po tem izgubili. Primer dokazuje, da je balkansko območje polno različnih fikcij, pod katerimi se skrivajo konkretni interesi, ki pa, kot dokazujejo sosednja območja na polotoku, kaj lahko kumulativno eksplodirajo.

Tudi odnosi Grčije z drugimi sosednjimi državami so protislovni. Tako je na primer edina priznana narodna manjšina v helenski republiki turška v vzhodni Trakiji, ki pa s svojimi pravicami nikakor ni zadovoljna, čeprav ima v parlamentu dva poslanca in za sabo močno Turčijo.¹⁹

Grško ogorčenje nad položajem grških manjšin v Turčiji in Albaniji pa je deloma upravičeno. Grške manjšine zaradi preseljevanja v Grčijo, ki ga spodbujajo tudi turške oblasti, v Carigradu in na otokih v Marmornatem morju skoraj ni več.

Realno pa je ogrožena tudi grška manjšina v Albaniji.²⁰ Grške vlade, seveda tudi Papandreujeva, zaradi novega razvoja politiko do grške manjšine v Albaniji vodijo paketno: pravice Grkov povezujejo s položajem kakih 300 tisoč novejših albanskih emigrantov, ki pa so v Grčijo prišli v zadnjih nekaj letih zaradi izključno ekonomskih razlogov. Izgon Grkov iz Albanije bi pomenil tudi izgon albanskih emigrantov iz Grčije. Seveda pa se Grki iz Albanije še vedno selijo v Grčijo, saj je za njihove zahteve življenje v Albaniji že skoraj nevzdržno.

¹⁹ Destroying ethnic Identity, Helsinki Watch Report.

²⁰ Greece's post-election Dilemmas, The World Today, dec. 1993, str. 225.

V času članstva v Evropski skupnosti od leta 1981 je Grčija zaradi napredka drugih postala njena najrevnejša članica. Ker Grčijo tare množica gospodarskih problemov, opazovalci menijo, da bo predsedovanje najrevnejše države Evropsko unijo vendarle opozorilo na včasih že kar pozabljene probleme skupnosti: inflacija v robnih državah EU, brezposelnost, problemi regionalnega v primeru Grčije otoškega razvoja, problemi zastarelega transporta in komunikacij in ekološki problemi sredozemskih mestnih aglomeracij. Poseben ekonomski problem gospodarsko šibkejše države je javni sektor, saj je v Grčiji še vedno pomemben del gospodarske aktivnosti, posebnost pa je, da gre v Grčiji tudi za dobrodelni dejavnik.²¹ Mitsotakisova vlada je javni oziroma državni sektor v veliki meri »denacionalizirala«, torej privatizirala in tako zmanjšala število ljudi, ki so živeli na javnih plačilnih listah, za kar 45.000 delavcev.²² Seveda je to pomenilo tudi znatno socialno zame-ro, če že ne konflikt. Tako je Papandreu dobil precej volilnih glasov ravno s propagiranjem renacionalizacije, čeprav glede na članstvo v EU bistvena poddržavljenja niso več mogoča.

Grčija ima najvišjo letno inflacijsko stopnjo v EU, za to grupacijo skoraj neverjetnih 12,8 odstotka letno. Za Papandreujevih vlad je bila ta stopnja še dosti višja. Papandreujeva vlada se tako utegne zaplesti v klasičen konflikt med inflacijo in socialno bombo ali vsaj konfliktom. Inflacijsko spiralo lahko spodbudi povečevanje mezd v skladu s stopnjo inflacije, kar bi pomenilo tipično sredozemsko inflacijo. Glede na levo usmeritev Papandreujeve vlade pa je tako navzkrižje ekonomske politike praktično že programirano.

Sklep

Grške volitve so prinesle novo vlado, zamenjavo ene vladne garniture z drugo. Enobarvne vlade so v Evropi zelo redke, večinoma gre za različne koalicije, za katere se dogovorijo vrhovi političnih strank, tako da na sestavo vlade in ime premiera volivec v striktnem smislu nima nobenega vpliva. Grčija je ena redkih držav, kjer to ni tako, kar je posledica volilnega sistema, ki je naklonjen dvema velikima strankama, vladne koalicije so samo nujno zlo. Obdobje nestabilnega koalicionarstva do padca grške demokracije leta 1967 se torej ponavlja. Grki pa so želeli tipično sredozemsko avtoritarnost. Glede na osebne dejavnike, povezane z zdravjem ministrskega predsednika, pa Grki ne morejo pričakovati bistvenih sprememb socialnega ustroja. Celo spremembe leta 1981, ko je na oblast prvič prišel »mladi« Papandreu, so bile skromne. Zdaj je zavora levičarskim zamislim, ki v Papandreujevi stranki še vedno vegetirajo, članstvo v EU, ki pa je Grčija nikakor ne namerava zapustiti. Globalno gledano je imela Grčija do zdaj od članstva v EU več gospodarskih in socialnih koristi kot škode. Kljub antičnim koreninam je bila Grčija do vstopa v EU še precej balkanska država, koraki evropeizacije, s katerimi Grčija stopa že več kot deset let, pa so vsekakor zasluga članstva v EU. Temu je prišteti še zajetno finančno pomoč, ki jo revna Grčija dobiva iz bruseljskih skladov za regionalni razvoj oziroma za evropske nerazvite.

Grčiji članstvo v EU in paktu Nato zagotavlja tudi varnost v okolju, ki ga

²¹ Wall Street Journal, 8. 1. 94.

²² Predvolilni govor K. Mitsotakisa, Atene 8. 10. 93.

Atene ocenjujejo za Grčiji nenaklonjeno. Grčija torej ostaja otok stabilnosti na sicer nemirnem Balkanu, ki je Grčijo od Evrope zdaj kopensko tudi odrezal.

Vseeno pa nova grška vlada napoveduje, da se ne bo docela podredila ekonomskim zahtevam EU. Le tako bo lahko izpolnila tudi nekaj predvolilnih obljub, ki sicer niso v skladu s politiko EU. Kot do zdaj bo Bruselj nemara zamižal vsaj na eno oko. Po drugi strani pa bodo morale Atene *via facti* popuščati v sporih, ki bi jih sicer rade naprtile EU, pa najsi gre za Makedonijo, Turčijo ali Ciper. Volitve oktobra 1993 torej pomenijo prispevek h grški notranji stabilnosti ter stabilnosti južnega konca polotoka, ki pa v zadnjih letih take stabilnosti ni več deležen.